

Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Depresyon ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi

Determination of Depression and Stress Levels of University Students in the Covid-19 Pandemic Process

Behiye DİLMEN BAYAR¹, Sevinç YAŞAR CAN², Murat ERTEN³, Mahmut EKMEK⁴

¹Öğr. Gör. Mardin Artuklu Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Mardin behiye.dilmen@hotmail.com ORCID: 0000-0003-3525-0045 (Sorumlu Yazar)

²Öğr. Gör. Mardin Artuklu Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Mardin sevinyasarcan@gmail.com ORCID: 0000-0001-9315-9616

³Öğr. Gör. Mardin Artuklu Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Mardin murateren@artuklu.edu.tr ORCID: 0000-0003-4045-5934

⁴Öğr. Gör. Mardin Artuklu Üniv. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Sağlık ve Bakım Hizmetleri Bölümü, Mardin mahmutekmen@artuklu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7427-159X

Geliş tarihi/Received:24.01.2021

Kabul tarihi/Accepted:22.02.2021

Yayın tarihi/Online published:15.06.2021

ÖZET

Bu çalışma covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin depresyon ve stres düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tanımlayıcı olan bu çalışma 565 üniversite öğrencisi ile Ağustos-Aralık 2020 tarihleri arasında çevrimiçi anket yöntemi kullanılarak yapıldı. Verilerin toplanmasında Tanımlayıcı Özellikler Formu, Algılanan Stres Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanıldı. Öğrencilerin % 62.1'i 21 yaş ve üstü, % 68.7'si kadın olduğu, stres düzeyinin orta değer üstünde, depresyon düzeyinin ise orta düzeye yakın olduğu belirlendi. Ayrıca stres ölçeği toplam puanı ile depresyon ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlendi. ($p<.05$) Covid-19 pandemi sürecinin üniversite öğrencilerini ruhsal anlamda etkilediği belirlendi. Bu süreçte, öğrencilerin ruhsal sağlığının korunabilmesi için gerekli desteğin sağlanması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Öğrenci, Depresyon, Stres

ABSTRACT

This study aimed to determine the relationship between depression and stress levels of university students during the covid-19 pandemic process. This relational descriptive study was conducted with 565 university students between August-December 2020 using the online survey method. Descriptor Features Form, Perceived stress Measure and Beck Depression Measure have been used in collecting data. It is determined that %62.1 of students are 21 years old and above, %68.7 are female, their stress level is above medium level and their depression level is close to medium level. It is also determined that there is a positive relationship between total score of stress scale and total score of depression scale ($p<.05$). It is determined that Covid-19 pandemic has affected university students in psychological way. In this period, it is important to provide necessary support to protect students' mental health.

Key Words: Covid-19, Students, Depression, Stress.

GİRİŞ

2019 Koronavirüs hastalığı (COVID-19), insanların yaşamlarının yanı sıra fiziksel ve psikolojik sağlıkları için ciddi tehditler oluşturan, küresel olarak yoğun ilgi gören, uluslararası endişe verici acil bir halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Kang, Li, Hu, Chen, Yang, Wang, Hu, Lai, Ma, Chen, Guan, Wang, Ma, Liu, 2020). Salgın hastalıkların yaygınlığı, bireylerde fiziksel hareket ve sosyal aktivitelerde kısıtlılığa, kendisi veya sevdikleri için korku ve endişe duymaya, ani ve radikal yaşam tarzı değişikliklerine neden olabileceğinden dolayı bireylerde yeni stres faktörlerinin oluşmasına neden olmaktadır (Brooks, Webster, Smith, Woodland, Wessely, Greenberg, Rubin, 2020). Bu durum araştırmacıları ruh sağlığı konusuna yöneltmiştir. Ancak COVID-19'un psikolojik etkileri hakkındaki mevcut literatürün çoğu, sağlık çalışanları, hastalar, çocuklar ve genel nüfusa odaklanmıştır (Lai, Ma, Wang, Cai, Hu, Wei, Wu, Du, Chen, Li, Tan Kang, Yao, Huang, Wang, Wang, Liu, Hu, 2020; Xie, Xue, Zhou, Zhu, Liu, Zhang, Song, 2020).

Ozamiz-Etxebarria ve ark.'nın yaptıkları çalışmada İspanya'daki halkın pandeminin başlarında stres ve depresyon düzeylerinin düşük ilerleyen dönemlerinde ise arttığını göstermiştir (Etxebarria, Santamaria, Gorrochategui, Mondragon, 2020). Nelson ve arkadaşları Kuzey Amerika ve Avrupa'daki genel popülasyon örnekleri arasında yüksek düzeyde anksiyete ve depresif semptomlar bulmuşlardır (Nelson, Pettitt, Flannery, Allen, 2020).

Pandemi sırasında diğer önemli bir endişe, üniversite öğrencilerinin de dahil olduğu savunmasız nüfusların ruh sağlığı ile ilgilidir. Üniversite Ruh Sağlığı Merkezi'nin 2019-2020 Yıllık Raporuna göre Psikolojik Semptomlar

Danışma Merkezi Değerlendirmesini tamamlayan öğrenciler arasında en yaygın sorunun anksiyete olduğunu, depresyonun (% 47.7-71,609) ve stresin (%42-71,609) olduğunu belirtmiştir. Üniversite danışma merkezlerinde hizmet arayan öğrencilerin en sık görülen teşhisi anksiyete olmaya devam ederken depresyon ve stres de yerini korumaktadır (Penn State University, annual report,2020). Aslan ve ark. Türkiye'de yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin yüksek stres, hafif genel kaygı ve yaşamdan düşük memnuniyet hissettiklerini, anksiyete ve fiziksel hareketsizliğin algılanan yüksek stresi önemli ölçüde yordadığını göstermiştir. Ayrıca pandemi sırasında öğrencilerin ruh sağlığının yüksek risk altında olduğunu belirtmişlerdir (Aslan, Ochnik, Çınar, 2020). Çin'de ruh sağlığına ilişkin son değerlendirmelerde üniversite öğrencilerinin, pandeminin ardından anksiyete ve depresyon artan düzeylerinde artış olduğunu göstermiştir (Liu, Yang, Zhang, Xiang, Liu, Hu, Zhang, 2020; Wang, Pan, Wan, Tan, Xu, Ho, Ho,2020; Zhai, Du, 2020; Cao, Fang, Hou, Han, Xu,Dong, Zheng, 2020). Pandemi sırasında bu nüfusun savunmasızlığı ve yapılan çalışmaların genel popülasyonun ruh sağlığı üzerine yapıldığı, üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmaların azlığı göz önüne alındığında, endişeleri zamanında ele almak için üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını değerlendirmeye kritik bir ihtiyaç vardır.

Bu çalışmanın amacı, pandemiye bağlı geçişlerin üniversite öğrenci popülasyonun ruh sağlığı üzerindeki etkilerini belirlemektir. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Covid -19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde algılanan stres düzeyi nedir?
2. Covid -19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde depresyon düzeyi nedir?

3. Üniversite öğrencilerinde algılanan stres düzeyi ile depresyon düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

4. Algılanan stres düzeyi ve depresyon yordayıcıları nelerdir?

MATERYAL METOT

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkiyel tanımlayıcı olarak yapılmıştır. İlişkiyel araştırma, iki veya daha fazla değişken arasında ilişki olup olmadığını ve bunun ne tür bir ilişki olduğunu açıklayıp, değişkenlerle ilgili tahmin yürütebilmek için tasarlanan deneysel olmayan araştırma çalışmasıdır (Christensen, Johnson, Turner,2010).

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Ağustos 2020 -Aralık 2020 tarihleri arasında Mardin Artuklu Üniversitesi'nde eğitim öğretime devam eden öğrencilerde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Mardin Artuklu Üniversitesi'nde 2020 yılında okuyan 13364 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise yapılan güç analizi ile 0.05 yanılı düzeyi, 0.95 güven aralığında, 0.95 evreni temsil yeteneği ile belirlenen 565 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemin evrenden seçiminde dahil edilme kriteri pandemi sürecinde ulaşılabilen ve çalışmaya katılmak isteyen öğrenciler oluşturmuştur. Bazı öğrencilerin anket sorularına verdiği yanıtlar eksik olduğundan 7 tane anket, çalışmanın dışında tutulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Tanımlayıcı Özellikler Formu, Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) ve Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) kullanılmıştır.

Tanımlayıcı Özellikler Formu:

Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve yaş, cinsiyet, anne/baba eğitim düzeyi, anne/baba mesleği, yaşadığı yer, internetinin olup olmadığı, gelir düzeyi ve okuduğu bölüm sorularından oluşmaktadır.

Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ): Cohen, Kamarck ve Mermelstein (1983) tarafından geliştirilmiştir. Eskin, Harlak, Demirkıran ve Dereboy (2013) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılarak Türkçe'ye uyarlanmıştır. Toplam 14 maddeden oluşan ASÖ kişinin hayatındaki birtakım durumların ne derece stresli algılandığını ölçmek için tasarlanmıştır. Maddelerden olumlu ifade içeren 7'si (4,5,6,7,9,10,13) tersten puanlanmaktadır. ASÖ-14'ün puanları 0 ile 56 arasında değişmektedir. ASÖ toplam puan değeri arttıkça algılanan stres düzeyi de artmaktadır. Cronbach's Alpha değeri 0,84 olarak hesaplanmıştır (Eskin, Harlak, Demirkıran, Dereboy,2013). Bu çalışmanın Cronbach's Alpha değeri 0,75 olarak belirlenmiştir

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ):

Depresyon belirtilerini ölçmek için, Beck, Rush, Shaw ve Emery (1979) tarafından geliştirilmiş olan 21 maddelik Beck Depresyon Envanteri kullanılmıştır. Her madde bir depresyon belirtisini göstermektedir. Bir öz-bildirim aracı olan BDÖ tüm dünyada en yaygın kullanılan depresyon ölçüm aracıdır. BDÖ, Hisli (1988) tarafından Türkçe'ye çevrilerek psikometrik özellikleri araştırılmış ve yeterli düzeyde güvenilirlik ve geçerliğe sahip

olduğu bulunmuştur. Toplam puanlar 0 ile 63 arasında değişmekte ve yüksek puan depresyon şiddetinin fazlalığına işaret etmektedir. Cronbach's Alpha değeri 0,80 olarak hesaplanmıştır (Hisli,1989). Çalışmanın Cronbach's Alpha değeri ise 0.89 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Google Forms kullanılarak hazırlanan anket soruları öğrencilerin whatsapp veya mail adreslerine gönderilerek çalışmaya katılabilecekleri belirtildi. Anketler Ağustos-Aralık 2020 tarihleri arasında toplandı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 26.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Grupların homojen dağılıp

dağılmadığına bakıldığında bağımsız değişkenlerin tümünde $p<0.05$ olduğundan non parametrik testler kullanılmıştır. İstatistik analizleri için yüzde, ortalama, standart sapma ve ölçekler arasındaki ilişkiyi hesaplamak için spearman korelasyon analizi, ölçek toplam puanları ile demografik verileri karşılaştırmak için ise kruskal wallis ve mann whitney u testi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma için Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 22.07.2020 tarihli ve 2020/ 6-8 sayılı kararı ile onay alınmıştır. Soruların cevaplanmasında tamamen gönüllülüğün esas olduğu öğrencilere bildirildi.

BULGULAR

Tablo 1'de öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri belirtilmiştir. Öğrencilerin % 62.1'i 21 yaş ve üstü, % 68.7'si kadın, % 43.2'sinin annesi okuryazar değil, % 48.8'inin babası ise ilköğretim mezunudur. Ayrıca % 95.7'sinin annesi ev hanımı, % 38.1'inin babası da serbest meslek olarak

belirtilmiştir. Öğrencilerin % 67.1'i gelir düzeyinin iyi olduğunu, % 54.0'ü internetinin olduğunu ve % 46.1'i ise ilde yaşadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 56.29'u Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda okuyan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 1: Tanımlayıcı Özellikler

Tanımlayıcı Özellikler		N	%
Yaş Grupları	17-20	214	37.9
	21 ve üstü	351	62.1
Cinsiyet	Erkek	177	31.3
	Kadın	388	68.7
Annenin Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	244	43.2
	Okur-yazar	54	9.6
	İlköğretim	205	36.3
	Lise	44	7.7

	Üniversite ve üstü	18	3.2
Babanın Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	46	8.1
	Okur-yazar	60	10.6
	İlköğretim	276	48.8
	Lise	119	21.1
	Üniversite ve üstü	64	11.4
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	541	95.7
	Memur	14	2.5
	İşçi	8	1.4
	Serbest Meslek	2	0.4
Babanın Mesleği	Çalışmıyor	168	29.7
	Memur	74	13.1
	İşçi	108	19.1
	Serbest Meslek	215	38.1
Algılanan Gelir Düzeyi	Çok İyi	10	1.7
	İyi	379	67.1
	Kötü	148	26.2
	Çok kötü	28	5.0
İnternet	Var	305	54.0
	Yok	260	46.0
Yaşadığınız Yer	İl	261	46.1
	İlçe	176	31.2
	Köy	128	22.7
Okuduğunuz Bölüm	Sağlık Hizmetleri MYO	320	56.60
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	66	11.60
	Edebiyat Fakültesi		
	Güzel Sanatlar Fakültesi	63	11.20
	Meslek Yüksekokulu	36	6.40
		80	14.20
	TOPLAM	565	100.0

Tablo 2: ASÖ ve BDÖ Toplam Puan Ortalamaları

Ölçek	Min-Max Puan	Ort.±SS
Algılanan Stres Ölçeği(ASÖ)	5-56	31.81±7.63
	0-63	21.41±12.00

Tablo 2’de Algılanan Stres Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği toplam puan ortalamaları belirtilmiştir. Öğrencilerin ASÖ toplam puanı 31.81±7.63 ile orta düzeyin üstünde bir değer

olarak hesaplanmıştır. BDÖ toplam puanı ise 21.41±12.00 orta düzeye yakın bir değer olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Algılanan Stres Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları ve Beck Depresyon Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

		Beck Depresyon Ölçeği
Algılanan Stres Ölçeği	r	0.378**
	p	0.000

Tablo 3’te Algılanan Stres Ölçeği ile Beck Depresyon Ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki ilişki yer almaktadır. ASÖ ve BDÖ

toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Stres düzeyi arttıkça depresyon düzeyinin de arttığı belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 4: ASÖ Toplam puanı ile BDÖ Toplam Puanının Tanımlayıcı Özelliklerle Karşılaştırılması

Tanıtcı Özellikler	N	%	ASÖ	BDÖ	
Yaş Grupları	17-20	214	37.9	292,79	290.91
	21 ve üstü	351	62.1	276,21	277.36
Test değeri			MWU=35247.50	MWU=35650.00	
Önemlilik			p=0.24	P=0.33	

Cinsiyet	Erkek	177	31.3	269.60	251.67
	Kadın	388	68.7	289.11	297.29
	Test Değeri			MWU=31966.50	MWU=28793.00
	Önemlilik			p=0.18	<i>p=0.00</i>
Annenin Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	244	43.2	267.84	299.20
	Okur-yazar	54	9.6	274.08	260.50
	İlköğretim	205	36.3	307.78	268.03
	Lise	44	7.7	262.90	299.43
	Üniversite ve üstü	18	3.2	282.19	261.17
	Test Değeri			KW=7.68	KW=5.92
	Önemlilik			p=0.10	p=0.20
Babanın Eğitim Düzeyi	Okur Yazar Değil	46	8.1	244.88	322.54
	Okur-yazar	60	10.6	321.60	324.93
	İlköğretim	276	48.8	268.32	270.69
	Lise	119	21.1	313.74	286.71
	Üniversite ve üstü	64	11.4	280.35	261.48
	Test Değeri			KW=12.37	KW=9.41
	Önemlilik			<i>p=0.01</i>	p=0.05
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	541	95.7	281.68	284.11
	Memur	14	2.5	264.50	256.46
	İşçi	8	1.4	350.56	294.69
	Serbest Meslek	2	0.4	498.00	122.25
	Test Değeri			KW=5.07	KW=2.37
		Önemlilik			p=0.16
Babanın Mesleği	Çalışmıyor	168	29.7	289.19	319.86
	Memur	74	13.1	287.19	261.16
	İşçi	108	19.1	270.38	263.12
	Serbest Meslek	215	38.1	283.06	271.70
	Test Değeri			KW=0.93	KW=12.53
		Önemlilik			p=0.81

Algılanan Gelir Düzeyi	Çok İyi				
	İyi	10	1.7	339.60	294.00
	Kötü	379	7.1	264.17	258.56
	Çok kötü	148	6.2	312.39	325.65
	Test Değeri	28	5.0	362.30	384.52
	Önemlilik			KW=17.70	KW=29.50
				p=0.00	p=0.00
İnternet	Var				
	Yok	305	54.0	276.12	266.71
	Test Değeri	260	46.0	291.07	302.11
	Önemlilik			MWU=37553.0	MWU=34682.00
				p=0.27	p=0.01
Yaşadığınız Yer	İl	261	46.1	296.76	287.88
	İlçe	176	31.2	255.84	263.50
	Köy	128	22.7	292.29	299.87
	Test Değeri			KW=7.16	KW=4.11
	Önemlilik			p=0.02	p=0.12
Okuduğunuz Bölüm	Sağlık Hizmetleri	320	56.60	264.22	259.99
	MYO				
	Sağlık Bilimleri	66	11.60	343.23	317.58
	Fakültesi				
	Edebiyat	63	11.20	315.47	337.66
	Fakültesi				
	Güzel Sanatlar	36	6.40	326.81	363.10
	Fakültesi				
	Meslek	80	14.20	263.17	267.44
	Yüksekokulu				
	Test Değeri			KW=19.54	KW=25.80
	Önemlilik			p=0.00	p=0.00
	TOPLAM	565	100.0		

Tablo 4'te ASÖ toplam puanı ile BDÖ toplam puanı ve demografik özellikler karşılaştırılmıştır. Algılanan stres ölçeği (ASÖ) toplam puanı ile baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaşadığı yer ve

okuduğu okul arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Baba eğitim düzeyi okuryazar olanlarda, gelir düzeyi kötü olanlarda, ilde yaşayanlarda ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde

okuyanlarda algılanan stres ölçeği toplam puanı daha yüksek bulunmuştur. Beck depresyon ölçeği (BDÖ) toplam puanı ile cinsiyet, baba mesleği, gelir düzeyi, interneti olup olmadığı ve okuduğu okul arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

bulunmuştur ($p<0.05$). Kadın olanlarda, babası çalışmayanlarda, gelir düzeyi kötü olanlarda, interneti olmayanlarda ve Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okuyanlarda Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) toplam puanı daha yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA

Yaygın bulaşıcı hastalıkların olduğu pandemi dönemlerinde, bazı riskli gruplar ruh sağlığı sorunları açısından yüksek risk altında olabilmektedir. Ayrıca nüfusun alt gruplarında da yüksek stres gibi sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bu risk gruplarından biri de şüphesiz üniversite gençleri olabilmektedir.

Çalışmamızda araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun 21 yaş ve üstü, kadın, annesinin okur-yazar olmadığı, babasının ilköğretim mezunu, annesinin ev hanımı olduğu, babasının serbest meslek, gelir düzeyini iyi algıladığı, internetinin olduğu ve ilde yaşadığı belirlenmiştir.

Rong-ning, Chen ve ark.(2020)'nin üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada katılanların % 59.7'sinin kadın, %32.4'ünün 21-22 yaş aralığında olduğunu ve % 40.5'inin ilde yaşadığını belirtmiştir (Chena, Liangb, Pengc, Lia, Chena, Tanga , Zhaob, 2020). Nigusie Shifera Aylie ve ark. (2020)'nin Bench-Sheko bölgesinde yaşayan 322 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada ortalama yaşın 22.58 ve % 63.4'ünün kadın olduğu % 66,9'unun kentsel bölgede yaşadığını belirtmiştir (Aylie, Mekonen, Mekuria,2020). Aziz Essadek ve ark.(2020)'nin üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin yaş ortalamasının 21.7 ve % 67.47'sinin kadın olduğu belirtilmiştir (Essadek, Rabeyron,2020). Wathelet ve ark.(2020)'nin

Fransa'da üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada çalışmaya katılanların % 72.8'i kadın, yaş ortalamasının 20 ve % 46.8'inin kentsel bölgede yaşadığı belirtilmiştir (Wathelet Duhem,Vaiva, Baubet, Habran, Veerapa, Debien, Molenda, Horn, Grandgenèvre, Notredame, D'Hondt, 2020). Çalışmamızın bulguları literatürle benzerlik göstermektedir.

Yaptığımız çalışmada ASÖ'nün toplam puan ortalaması 31.81 olarak hesaplanmıştır. ASÖ toplam puanı maksimum 56 olduğu göz önünde bulundurulduğunda alınan bu puan öğrencilerin algılanan stresinin orta düzeyin üzerinde olduğu söylenebilmektedir. BDÖ toplam puan ortalaması ise 21.41 olarak belirlenmiştir. BDÖ toplam puanı maksimum 63 olduğu dikkate alındığında öğrencilerin depresyon durumlarının orta düzeye yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca ASÖ ile BDÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde bir ilişki belirlenmiştir. ($p<0.05$, $r = 0.378$) Stres düzeyi arttıkça depresyon düzeyinin de arttığı söylenebilmektedir.

Cao ve ark.(2020)'nin Çinli üniversite öğrencilerinde anksiyetenin yaygınlığı üzerine yaptığı bir araştırma, COVID-19 ile ilişkili stresörlerin (günlük yaşam üzerindeki etkiler ve akademik gecikmeler dahil) anksiyete semptomlarının seviyesiyle pozitif bir şekilde ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (Cao, Fang, Hou, Han, Xu, Dong, Zheng, 2020). Pandemi sırasında

öğrencilerin %7,7'sinin genel popülasyona göre daha yüksek depresif belirtiler bildirdiklerini göstermiştir. Ayrıca bazı öğrenciler, evde çalışmaya devam etmenin okulda olduğundan daha zor olduğunu ve öğrencilerin daha yüksek düzeyde kendini olumsuzlama ve depresyon hissettiğini bildirmiştir (Chena, Liangb, Pengc, Lia, Chena, Tanga, Zhaob, 2020).

Aylie ve ark.(2020)'nin Bench-Sheko bölgesinde yaşayan 322 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada depresyon ve anksiyetesi olan öğrencilerin, depresyon ve anksiyetesi olmayanlara göre stres geliştirme riskinin 2,3 ve 2,8 daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Depresyonun % 21,2, anksiyetenin % 27,7 ve stresin % 32,5 prevalans gösterdiği saptanmıştır (Aylie, Mekonen, Mekuria, 2020). Essadek ve ark.(2020)'nin üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada covid-19 pandemisinin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini arttırdığını belirtmiştir (Essadek, Rabeyron, 2020). Çalışmamız literatürle benzerlik göstermektedir.

Shijia ve ark. (2020)'nin Çin'de yaptığı bir çalışmada erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin COVID-19 salgını nedeniyle benzer stresler ve olumsuz duygular yaşadıkları belirtilmiştir (Shijia, Qiao Zong, Luxford, Song, Lv, Lv, 2021). Kalkan Uğurlu ve ark.(2020)'nin hemşirelik öğrencilerinde yaptığı çalışmada, katılımcıların % 21,7'si orta derecede depresif belirtiler, % 17,8'i hafif anksiyete belirtileri ve % 29,7'si hafif stres belirtileri bildirdiği belirtilmiştir (Kalkan Uğurlu, Mataracı Değirmenci, Durgun, Gök Uğur, 2020). Lai ve ark.(2020)'nin uluslararası üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada, tüm öğrencilerin % 84,7'sinde orta ila yüksek düzeyde algılanan stres, % 12,1'inin orta ila şiddetli anksiyete ve depresyon semptomları belirtilmektedir (Lai, Lee, Wang, Feng, Lai, Ho, Lam, Sau-man Ip, Lam, 2020). Odriozola

Gonzalez ve ark.(2020)'nin İspanya'da 2530 kişide yaptığı ankete katılanların sırasıyla % 35,18'i anksiyete, % 48,10'u depresyon ve % 40,32'si stres puanlarına göre psikolojik belirti gösterdiği belirtilmiştir. Üniversite çalışanlarına göre öğrencilerde anlamlı düzeyde daha yüksek depresyon, anksiyete ve stres puanlarının gözlemlendiği belirtilmiştir (Odriozola-González, Álvaro Planchuelo-Gómez, Irurtia, Luis-García, 2020).

Fawale ve ark.(2020)'nin çalışmasında uzaktan eğitim sisteminin öğrencilerin daha fazla strese katkıda bulunduğunu belirtmiştir (Favale, Soro, Trevisan, Drago, Mellia, 2020). NBC 5 Dallas-Fort Worth (2020)'nin yaptığı bir diğer çalışmada ise öğrencilerin büyük çoğunluğunun psikolojik belirtiler bildirmediğini, ancak durumun öğrencilerde orta düzeyde kaygı ve depresif semptomlara yol açmaya başladığını ve öğrencilerin memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Çevrimiçi öğrenme ve depresyon, anksiyete ve stres semptomlarının yaygınlığı ile doyumun da bir yordayıcı olduğu söylenmektedir. Hazırlanan bir raporda, öğrenciler her gün çok sayıda e-posta aldıklarını, üstlenmeleri gereken çok sayıda ödev ve gereksinimlerin ağır iş yüküyle başa çıkmak için günlük yaşamı çok stresli hale getirdiğini belirtmiştir (NBC 5 Dallas-Fort Worth.(2020).

Son ve ark.(2020)'nin çalışmasında ABD'de öğrencilerin çoğu (% 71) pandemiye bağlı olarak algılanan stres ve kaygısının arttığını belirtmiştir (Son, Hegde, Smith, Wang, Sasangohar, (2020).

Husky ve ark.(2020) Fransız öğrenciler arasında COVID-19 salgını sırasında stres yaygınlığının % 61,6 (Husky, Kovess-Masfety, Swendsen, 2020), Alateeq ve ark.(2020) Suudi Arabistan'daki öğrencilerin % 30,2'si yüksek

algılanan stres yaşadığını, (Alateeq, Aljhani, Althiyabi, Majzoub, 2020), Rogowska ve ark.(2020)'nın yaptığı Polonyalı üniversite öğrencilerinin anksiyete semptomlarının oranının % 35 olduğu belirtilmiştir (Rogowska, Ku'snierz, Bokszczanin, 2020). Yapılan çalışma sonuçlarında covid-19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin stres ve depresyon düzeylerinin arttığı belirtilmiş olup, bizim çalışmamızda bulduğumuz sonuçlar da literatürle benzer özellikler göstermektedir.

Çalışmamızda algılanan stres düzeyinin baba eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, yaşadığı yer ve okuduğu okul ile istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Babası okur-yazar olanlarda, gelir düzeyini algılama durumu kötü olanlarda, ilde yaşayanlarda ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan öğrencilerde algılanan stresin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Depresyon düzeyi ile cinsiyet, baba mesleği, algılanan gelir düzeyi, internetinin olup olmaması ve okuduğu bölüm arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kadınlarda, gelir düzeyi kötü olanlarda, interneti olmayanlarda ve Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okuyan öğrencilerde depresyon düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Elmer ve ark.(2020)'nın İsviçre'de üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada kız öğrencilerin depresif, endişeli ve daha stresli olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Elmer, Mephram, Stadtfeld, 2020). Fawaz ve ark.(2020)'nin Lübnan Üniversitesi'nde yaptığı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran daha stresli oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Fawaz, Samaha, 2020). Fu ve ark.(2021)'nin Çin'de üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada gelir düzeyi düşük olan, öğrencilerde anksiyete bulgularının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca baba eğitim düzeyi yüksek olan ve kırsal bölgede yaşayan öğrencilerin daha fazla anksiyete bulguları gösterdiği belirtilmiştir (Fu, Yan, Zong, Anderson-Luxford, Song, Lv, Lv , 2021). Etiyopya' da yapılan bir çalışmada aile geliri düşük olan öğrencilerin daha yüksek anksiyete geliştirme olasılığının olduğu belirtilmiştir. Aylie ve ark.(2020)'nin yaptığı çalışmanın sonucunda; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre depresyon gelişme riskinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Aylie, Mekonen, Mekuria, 2020). Bizim çalışmamızın sonuçları literatür çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; yapılan birçok çalışma gösteriyor ki pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinde stres, depresyon gibi ruhsal problemlerin ortaya çıkması veya var olan problemlerin düzeylerinin artmasına yol açabilmektedir. Öğretim sisteminde yapılan köklü değişiklikler, öğrencilerin sosyal alanlarının kısıtlanması gibi durumlar öğrencilerin daha fazla stres yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu stresli

süreci yönetebilmeleri için ilgili kurumların stratejiler uygulaması ve öğrencilere gerekli desteği sağlaması büyük önem kazanmaktadır. Stresle başa çıkma stratejileri, etkili başa çıkma yöntemlerinin kullanımı yararlı olabilir. COVID-19 salgını önleme ve hafifletme programına ruh sağlığı ve psikolojik müdahaleler programlarının pandemi süreci ve sonrasında dahil edilmesinin önemi artmaktadır.

REFERANSLAR

Kang, L., Li, Y., Hu, S., Chen, M., Yang, C., Yang, B. X., Wang, Y., Hu, J., Lai, J., Ma, X., Chen, J., Guan, L., Wang, G., Ma, H., Liu, Z. (2020). The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *Lancet Psychiatr*, 7(3), 14.

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*, 395(10227), 912–920.

Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., Wu, J., Du, H., Chen, T., Li, R., Tan, H., Kang, L., Yao, L., Huang, M., Wang, H., Wang, G., Liu, Z., Hu, S. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Netw Open*, 3(3), e203976.

Xie, X., Xue, Q., Zhou, Y., Zhu, K., Liu, Q., Zhang, J., Song, R. (2020). Mental health status among children in home confinement during the coronavirus disease 2019 outbreak in Hubei Province, China. *JAMA Pediatr*, e201619.

Etxebarria, N., Santamaria, M., Gorrochategui, M., Mondragon, N. (2020). Stress, anxiety, and depression levels in the initial stage of the COVID-19 outbreak in a population sample in the northern Spain. *Cad Saude Publica*, 36(4), e00054020.

Nelson, B., Pettitt, A., Flannery, J., Allen, N. (2020). Rapid assessment of psychological and epidemiological correlates of COVID-19 concern, financial strain, and health-related behavior change in a large online sample. *Int J Methods in Psychiatr Res*, 21(3), 169–84.

Center for Collegiate Mental Health. University Park, PA: Penn State University. (2020). 2020 annual report. <https://ccmh.psu.edu/assets/docs/2020%20CCMH%20Annual%20Report.pdf>

Aslan, I., Ochnik, D., Çınar, O. (2020). Exploring Perceived Stress among Students in Turkey during the COVID-19 Pandemic. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17, 8961; doi:10.3390/ijerph17238961.

Liu, S., Yang, L., Zhang, C., Xiang, Y., Liu, Z., Hu, S., Zhang, B. (2020). Online mental health services in China during the COVID-19 outbreak. *The Lancet Psychiatry*, 7(4), e17–e18. doi: 10.1016/S2215-0366(20)30077-8.

Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., Ho, R. C. (2020). Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China. *Int J Environ Res Public Health*, 17(5), e. doi: 10.3390/ijerph17051729.

Zhai, Y., Du, X. (2020). Addressing collegiate mental health amid COVID-19 pandemic. *Psychiatry Res*, 288:113003. doi: 10.1016/j.psychres.2020.113003.

Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Res*, 287:112934. doi: 10.1016/j.psychres.2020.112934.

Christensen, LB., Johnson, RB., Turner, LA. (2010). Research methods, design, and analysis (11. bs.). Boston: Allyn and Bacon.

Eskin, M., Harlak, H., Demirkıran, F. ve Dereboy, Ç. (2013). Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Güvenirlilik ve geçerlik analizi. *New/Yeni Symposium Journal*, 51(3), 132-140.

Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin üniversite öğrencileri için geçerliği, güvenilirliği. *Psikoloji dergisi*, 7(23), 3-13.

Chena, R., Liangb, S., Pengc, Y., Lia X., Chena J., Tanga S., Zhaob, J. (2020). Mental health status and change in living rhythms among college students in China during the COVID-19 pandemic: A large-scale survey. *Journal of Psychosomatic Research*.137.110219

Aylie, NS., Mekonen, MA., Mekuria RM. (2020). The Psychological Impacts of COVID-19 Pandemic Among University Students in Bench-Sheko Zone, South-west Ethiopia: A Community-based Cross-sectional Study. *Psychology Research and Behavior Management*. 83.142.54.138

Essadek A., Rabeyron T. (2020). Mental health of French students during the Covid-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders*.277, 392-393.

Wathelet M., Duhem S., Vaiva G., Baubet T., Habran E., Veerapa E., Debien C., Molenda S., Horn M., Grandgenèvre P., Notredame CE., D'Hondt F. (2020). Factors Associated With Mental Health Disorders Among

University Students in France Confined During the COVID-19 Pandemic. *JAMA Network Open*.3(10),e2025591.

Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., Zheng J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Res*. 287, 112934.

Shijia, WF., Qiao Zong, Y., Luxford, DA., Song, X., Lv, Z., Lv, C. (2021). Mental health of college students during the COVID-19 epidemic in China. *Journal of Affective Disorders*. 280, 7-10.

Kalkan Uğurlu, Y., Mataracı Değirmenci, D., Durgun, H., Gök Uğur, H. (2020). The examination of the relationship between nursing students' depression, anxiety and stress levels and restrictive, emotional, and external eating behaviors in COVID-19 social isolation process. *Perspect Psychiatr Care*.1-10.

Lai, AYK., Lee, L., Wang, MP., Feng, Y., Lai, TTK., Ho, L., Lam, VSF., Sau-man Ip M., Lam, TH. (2020). Mental Health Impacts of the COVID-19 Pandemic on International University Students, Related Stressors, and Coping Strategies. *Frontiers in Psychiatry*.11, 584240

Odrizola-González, P., Álvaro Planchuelo-Gómez, A., Irurtia, MJ., Luis-García, RD. (2020). Psychological effects of the COVID-19 outbreak and lockdown among students and workers of a Spanish University. *Psychiatry Research*, 290:113108.

Favale, T., Soro, F., Trevisan, M., Drago, I., Mellia, M. (2020). Campus traffic and e-Learning during COVID-19 pandemic. *Computer Networks*.176,107290.

NBC 5 Dallas-Fort Worth. (2020). College students juggle anxiety, stress, and online classes in coronavirus reality. Erişim:19 Kasım 2020. <https://www.nbcdfw.com/news/coronavirus/college-students-juggle-anxiety-stress-and-online-classes-in-coronavirus-reality/2338426/>.

Son, C. Hegde, S. Smith, A., Wang, X., Sasangohar, F. (2020). Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study. *J. Med. Internet Res.* 22, e21279

Husky, M.M., Kovess-Masfety, V., Swendsen, J.D. (2020). Stress and anxiety among university students in France during Covid-19 mandatory confinement. *Compr. Psychiatry.*102, 152191.

Alateeq, D., Aljhani, S., Althiyabi, I., Majzoub, S. (2020). Mental health among healthcare providers during coronavirus disease (COVID-19) outbreak in Saudi Arabia. *J. Infect. Public Health.* 13, 1432–1437.

Rogowska, A.M., Ku'snierz, C., Bokszczanin, A. (2020). Examining Anxiety, Life Satisfaction, General Health, Stress and Coping Styles During COVID-19 Pandemic in Polish Sample of University Students. *Psychol. Res. Behav. Manag.*13, 797–811.

Elmer, T., Mephram, K., Stadtfeld, C. (2020). Students under lockdown: Comparisons of students' social networks and mental health before and during the COVID-19 crisis in Switzerland. *PLoS ONE.* 15, e0236337.

Fawaz, M., Samaha, A. (2020). E-learning: Depression, anxiety, and stress symptomatology among Lebanese university students during COVID-19 quarantine. *Nursing Forum.*1–6.

Fu, W., Yan, S., Zong, Q., Anderson-Luxford, D., Song, X., Lv, Z., Lv C. (2021). Mental health of college students during the COVID-19 epidemic in China. *Journal of Affective Disorders.*280, 7-10